

ОСНОВНІ ЦІННОСТІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасний період бурхливого розвитку в Україні пов'язаний із проблемою відродження культури, адже продовжує невпинно зростати інтерес до осмислення ролі духовності у житті народу. Незважаючи на тисячолітнє коріння української нації, система глибинних морально-етичних цінностей, яка могла б стати основою великих зрушень у культурній сфері, не є цілісною та узгодженою. «Крах радянської ідеології та відповідної системи духовних цінностей створили своєрідний ціннісний вакуум, який значною мірою заповнюється псевдоцінностями, породженими масовою культурою. Такі процеси криють у собі руйнівний потенціал, оскільки зсередини розкладають національну свідомість, нищать самобутню духовність українського народу» [1, с. 1]. На сьогоднішньому етапі розвитку України сформувалися нові ідеали та орієнтири, які сфокусували свою увагу на людині, як найбільшій цінності. Такі зміни підштовхують вітчизняну філософську думку до всебічного переосмислення національних ідеалів українців з метою визначення перспектив формування цілісної системи цінностей у майбутньому.

Значний внесок у вивчення основних цінностей українського народу зробили такі представники сучасної філософської думки як В. Шинкарук, С. Бистрицький, С. Пролеєв, В. Горський, В. Малахов, І. Бичко, М. Боришевський, І. Ващенко, С. Возняк, О. Вишневський, Л. Мисів, Г. Ситник. Не менш цінними є розробки учених, що присвячені сутності духовних цінностей, зокрема, С. Анісімова, В. Бакірова, М. Головатого, С. Гончаренка, О. Дробницького, А. Здавomisлова, Ю. Сурміна.

Мета наукового дослідження: обґрунтувати сутність поняття «цінність», з'ясувати особливості формування цінностей сучасного українського суспільства, розкрити зміст основних цінностей та їх значення у житті людей.

У науковій літературі існує чимало підходів до визначення поняття «цінність». У філософському словнику цінність визначено як значимість чогось для особи, як узагальнене уявлення про певні блага, які людина вважає необхідними, як можливі шляхи досягнення цих благ, як духовно-спонукальні чинники, які об'єднують людей для досягнення спільних цілей [2, с.708]. А. Здравомислов стверджує, що світ цінностей – міра духовного багатства людини [3, с. 127]. О. Вишневський поділяє духовні цінності на вічні, національні, громадянські, сімейного та особистого життя [4, с. 45]. Цінною є думка Т. Парсонса, який писав, що цінності – це найвищі принципи, які виробляє будь-яка соціальна система для збереження своєї єдності [5, с. 30]. Представник філософської антропології М. Шелер

вважав, що цінності можна досягнути лише через переживання: співчуття, любов, ненависть. Бог - це вища цінність, а любов до Бога — вища форма любові. [6].

У сучасному світі цінності розуміються як ідеї та ідеали, які мають певне значення і задовільняють потреби людей. При цьому, кожна особа створює індивідуальну ієрархічну систему цінностей. За словами Е. Дюркгейма, «суспільство – творець і сховище всіх цінностей, причому кожне суспільство має набір різних, інколи абсолютно протилежних ціннісних уявлень...» [11, с. 19].

Український народ, на відміну від інших слов'янських «родичів», завжди був і є носієм високоморальних загальнолюдських цінностей, які найбільше цінувалися в суспільстві. Зокрема, доброзичливості, тактовності, гуманності, доброти, чесності, щирості. Якщо звернутися до історії філософської думки в Україні, стає зрозуміло, що найвищою цінністю була і є людина, як вінець Божого творіння. Українське суспільство намагається робити все для того, щоб створити необхідні умови для реалізації людиною своїх задатків і потенцій. Ця думка побутує у працях І. Вишенського, Кононовича-Горбацького, М. Лопатинського, М. Козачинського, Ф. Прокоповича, С. Яворського, М. Коцюбинського, М. Драгоманова [7].

Душа – як цінність українського народу, саме «в цьому глибокому колодязі» прихована сутність самої людини, її поетичний дар, і це те місце, де відбувається спілкування з Богом [8].

На думку Ю. Сурміна, основними цінностями сучасного українського суспільства є: духовність, сімейні цінності, свобода, мир і злагода, національно-культурні цінності, патріотизм [9, с. 152-153], національна державність, християнська віра та українська мова. При цьому «національне» не протистоїть «загальнолюдському», а є «втіленням загальнолюдського в канву українського менталітету, українського національного духу» [12, с. 27].

В основі таких цінностей сучасного українського народу, як смирення, терпіння, страждання, лежить християнська мораль. Ще в давнину говорили: «Те, що примушує нас страждати, вчить нас мудрості». Тільки та людина, яка здолала на своєму життєвому шляху чимало труднощів, побудувала цілісну картину світу, може досягти великої мети й стати по-справжньому щасливою.

Особливого значення набуває свобода та правильний розподіл часу. Людське життя не є вічним, потрібно вміти правильно розподіляти відведений час, використовувати його, дбаючи про загальнолюдські інтереси. Свобода дає людині право вибору між добром і злом. З точки зору християнства, добро – Божий атрибут, зло – спотворення Божої волі, засіб випробування віри людини. Поняття «свобода» має зв'язок з необхідністю та

відповідальністю. Ще Спіноза стверджував: «Свобода – пізнана необхідність». Чим глибші знання людини, тим більша і її відповідальність. Особиста свобода має межі, за якими потрібно поважати і свободу інших людей.

Не менш цінними для українців є милосердя, співстраждання та солідарність, вміння бути терпеливими до недоліків і помилок інших, адже немає на світі досконалих людей. Солідарність – вміння жити у суспільстві та усвідомлювати свою єдність із народом. Вона базується на любові до ближнього та любові до світу. Саме любов, яку вважають загальною космічною енергією, яка діє скрізь і всюди, має здатність перетворювати світ. Людина, яка творить з любов'ю, наближається до Бога.

Українці, будуючи свою державу, дбають тільки про матеріальне, а забувають відновити те, що ховається в їхніх серцях. Для багатьох з них гроші стали сенсом життя. Адже, справді, у корумпованому суспільстві, де нехтують природнім правом людини на свободу слова та гідне існування, сутність матеріальних статків деформується. Цінність людини постає як її купівельна здатність. Сучасні українці можуть дозволити собі купити закон, мораль, повагу, громадську думку, справедливість і навіть найбільшу цінність – людське життя. Вони торгують власною вірою, почуттями, сумлінням.

Бувають випадки, коли найбільш цінними стають такі незначні, здавалось би, речі як слава, задоволення, насолода. Звичайно, людина при цьому задовільняє свої природні потреби, отримує все, необхідне для щастя. Принаймні, вона так вважає. Але будь-яка вигода має наслідком збитки для інших. Ставлячи свої інтереси над загальними, люди нехтують основними моральними цінностями. Таким чином, загострюються ціннісні конфлікти, посилюється песимізм, зароджується ворожнеча між різними соціальними групами населення [10].

Базовими національними цінностями можуть стати тільки ті, які сприяють консолідації українського народу, охоплюють усіх громадян, незалежно від їх ідеологічних чи релігійних переконань.

Отже, причина негативних явищ в Україні полягає в тому, що суспільна мораль не є повністю сформованою. На даному етапі важливо очистити систему морально-духовних цінностей від радянських ідеалів. Саме мораль – живе коріння суспільства. Перш ніж подолати соціальну-економічну кризу, потрібно знайти спасіння від духовного спустошення нашої душі. Загальнолюдські цінності українського суспільства повинні ґрунтуватися на християнській моралі, справедливості та любові. Основне завдання сучасної культури – відкриття таких цінностей, шляхом відродження національного духу, національної свідомості з метою підвищення рівня духовності та гідності українців і формування в них усвідомлення цінності української держави.

Список використаної літератури:

1. Мисів Л. В. Особливості державного управління в сфері духовно-ціннісного розвитку українського суспільства: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 "Механізми державного управління" / Л. В. Мисів. – К., 2006. – 20 с.
2. Філософський енциклопедичний словник. – К., 2002. – 744 с.
3. Здравомыслов А. Г. Потребности. Интересы. Ценности / А. Г. Здравомыслов. – М.: Политиздат, 1986. – 223 с.
4. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: навч. посіб. / О. Вишневецький. – Дрогобич: Коло, 2003. – 528 с.
5. Парсонс Т. Общетеоретические проблемы социологии / Т. Парсонс // Социология сегодня. – М., 1965. – С. 30.
6. Філософська енциклопедія. – М., 1970. – Т. 5. – 499 с.
7. Котляревський І. П. Вибрані твори. – К.: Наукова думка, 1982. – 318 с.
8. Дніпрова хвиля. – Київ: Освіта, 1993. – 668 с.
9. Сурмін Ю. Ціннісні процеси пострадянського суспільства: методологічний аспект / Ю. Сурмін // Зб. наук. пр. НАДУ – К.: Вид-во НАДУ. – 2003. – Вип. 1. – С. 87-98.
10. Возняк С. М. Духовні цінності українського народу / С. М. Возняк. – К.; Івано-Франківськ: Плай, 1999. – 293 с
11. Дюркгейм Э. Ценностные и "реальные" суждения / Э. Дюркгейм // Социол. исслед. – 1991. – № 2. – С. 17-26.
12. Возняк С. М. Духовні цінності українського народу / С. М. Возняк. – К.; Івано-Франківськ: Плай, 1999. – 293 с.
13. Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Громадянське суспільство в Україні: проблеми становлення та потенціал / Т. В. Гончарук, М. Л. Шумка // Матеріали міжнародних філософсько-економічних читань. – Львів, 2011. – С. 215-222.
14. Шумка М. Л., Гурик М. І. Взаємозв'язок етики і політики в інтенціях Ярослава Стецька / М. Л. Шумка, М. І. Гурик // Грані. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. Вип. 4(84). – Дніпропетровськ, 2012. – С. 48-51.
15. Шумка М. Л. Символіка та мова як репрезентанти національної ідентичності та чинники націєтворення [Текст] / М. Л. Шумка // Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації : монографія / Т. В. Гончарук, Н. В. Гнасевиц, М. І. Гурик [та ін.] ; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 114-137.